

IMPORTANȚA INTERPRETĂRII OFICIALE, NEOFICIALE ȘI CAZUALE ÎN PROCESUL APLICĂRII DREPTULUI

Alexandru CUZNEȚOV,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

REZUMAT

De regulă, pornindu-se de la faptul că în practică actul normativ trezește păreri contradictorii, a căror rezolvare nu este posibilă fără a se adresa către organul ce a emis acest act, ne ciocnim cu interpretarea oficială, neoficială și cazuală în procesul aplicării dreptului. Organul ce a emis actul normativ conferă putere obligațională uneia din existentele sau posibilele interpretări, reproduce conținutul real al actului normativ și, astfel, înlătură posibilele aplicări diferite. De aceea este importantă aplicarea dreptului prin prisma celor relatate.

Cuvinte-cheie: interpretarea oficială, interpretarea neoficială, interpretarea cazuală, aplicarea dreptului, stat de drept, proces de aplicare a dreptului, realizarea dreptului.

SUMMARY

Typically, starting from the fact that in practice the enactment raises conflicting views the solution of which is not possible without addressing the body that issued this document, we are facing with the official interpretation, informal and casual in the application of the law. The body that has issued the enactment confers power to one of existences. Obligation or possible interpretations reproduce the actual content of the instrument and thereby remove possible different applications. It is therefore important in terms of the application of relationship.

Keywords: official interpretation, interpretation informal causal interpretation, application of law, rule of law, law enforcement process, the realization of the right.

Stabilirea bazei juridice presupune evidențierea completă a tuturor explicațiilor privind realizarea normei juridice. După subiectul explicațiilor actului juridic, se deosebește *interpretarea oficială și interpretarea neoficială*. Interpretarea oficială vine de la organele competente și este obligatorie. Interpretarea neoficială nu are putere obligațională.

Obligativitatea interpretării oficiale duce, în primul rând, la apariția obligației organului de aplicare a dreptului privind studierea sau căutarea explicațiilor și, în al doilea rând, la respectarea lor în cazul apariției divergențelor de concepere a normelor juridice aplicate cu dispozițiile cuprinse în conținutul actelor interpretării oficiale. Divergențe pot și să nu existe, dar nu este necesar să ne bazăm din start pe cunoștințele existente și pe posibilitățile identificării corecte a voinței legiuitorului. Așa, cum prin intermediul legii (și nu al hotărârilor individuale ale organelor separate) are loc reglementarea juridică generală și unificată, tot așa prin intermediul interpretării oficiale se asigură unicitatea practicii de aplicare a dreptului¹.

Ar fi incorect să transmitem o putere juridică deplină actelor interpretării oficiale anunțând că ele sunt incontestabile, că nu se supun „criticilor”. Relativ la actele de interpretare, se păstrează importanța problemei privind alegerea și verificarea originalității lor. Este evident, de exemplu, că interpretarea ce contravine legislației nu poate fi aplicată. În principiu, puterea juridică a interpretării depinde de statutul subiectului interpretării în sistemul organelor statale și de forma acelu act, în care se „îmbracă” explicația corespunzătoare². Nu putem fi de acord cu faptul că interpretarea legală are aceeași putere juridică ca și actul normativ.

Interpretarea oficială, după părerea savantului V.V. Lazarev, poate fi autentică, când explicația vine din partea organului care nemijlocit a emis actul normativ, și neautentică, când explicațiile sunt date de alte organe competente³.

Necesitatea interpretării autentice se cere, de regulă, pornindu-se de la faptul că în practică actul normativ trezește păreri contradictorii, a căror rezolvare nu este posibilă fără a face apel către organul ce a emis acest act. Organul ce a emis actul normativ conferă putere obligațională uneia din existentele sau posibilele interpretări, reproduce conținutul real al actului normativ și, astfel, înlătură posibilele aplicări diferite. În orice caz, la interpretarea autentică nu are loc nașterea unei noi norme. Înlocuirea interpretării cu crearea dreptului nu este posibilă, deoarece actele de interpretare acționează concomitent cu actul normativ. La interpretarea autentică, întrebarea privind necoresponderea actului de explicare și actului normativ nu apare.

Subiecții ai interpretării neautentice pot fi toate organele, în a căror obligație intră transpunerea în viață a prevederilor juridice. Cercul acestor organe este destul de vast, de aceea puterea juridică a actelor de interpretare a diverselor organe este diferită. Inclusiv, puterea juridică a actelor de interpretare identifică locul lor în mecanismul reglementării juridice și corespunde puterii altor dispoziții, ce sunt emise de un oarecare organ. Subiecții sunt în drept să interpreteze numai acele acte normative, care își găsesc aplicare în sfera activității organelor subordonate lor. În cazurile, în care lipsește claritatea în conștientizarea actului normativ, iar explicațiile lui ies în afara limitelor competenței organului dat, cel din urmă trebuie să se adreseze la alt organ, mult mai competent⁴.

Spre deosebire de interpretarea oficială, cea neoficială nu este obligatorie. Actele interpretării neoficiale nu aparțin faptelor juridice. Ele nu confirmă anumite drepturi și obligații juridice. Interpretarea neoficială se efectuează în particular, dacă se poate de expus astfel. Această afirmație nu neagă faptul că în multe cazuri interpretarea neoficială se efectuează de către persoanele cu funcție de răspundere. De exemplu, în primul rând, persoana cu funcție de răspundere poate da explicațiile

sale, fără a perfecta un act special. De aceea, cu toate că sunt predestinate pentru executorii subordonați, actele interpretării neoficiale nu sunt obligatorii. În al doilea rând, persoanele cu funcție de răspundere pot efectua comentarii ale legislației, fără ca aceasta să intre în obligațiile lor de serviciu. În al treilea rând, persoanele cu funcție de răspundere pot efectua interpretarea juridică neobligatorie îndeplinindu-și obligațiile de serviciu (de exemplu, procurorul interpretează norma în procesul penal). Puterea interpretării reiese din existența convingerii și motivației. Cu cât mai mult se simte necesitatea în interpretarea unor norme și cu cât mai mult interpretarea neoficială este convingătoare, cu atât mai mult este obligatorie utilizarea ei în activitatea de aplicare a dreptului.

După părerea profesorului S.S. Alekseev, interpretarea neoficială poate fi împărțită în: ordinară, competentă și doctrinară⁵. Interpretarea ordinară este efectuată de către indivizi. Importanța ei pentru activitatea de aplicare a dreptului constă în evidențierea conștiinței juridice a cercului larg de subiecți ai dreptului. Interpretarea competentă vine de la persoanele ce cunosc dreptul, a căror acțiune la interpretarea normelor juridice nu face să capete putere faptul juridic. Însăși noțiunea de „interpretare doctrinară în teoria dreptului” este discutabilă. Mai mult, au fost expuse îndoieli privind corectitudinea evidențierii aspectului respectiv. Se vorbea chiar și despre pericolul unei asemenea clasificări. După părerea noastră, au dreptate acei autori⁶ care au sesizat cauza unei asemenea definiții inexacte a interpretării doctrinare, ce reprezintă explicarea actelor normative dată de savanți în urma analizei științifice a dreptului. Ea se evidențiază ca explicare științifică a sensului și a scopului normei juridice. La baza fiecărui act al interpretării oficiale se află doctrina științifică. Purtătorii lui sunt sau înșiși creatorii actului, deoarece persoanele cu funcție de răspundere adesea sunt și lucrători științifici, sau acei savanți care au elaborat recomandări la proiectul unei sau altei hotărâri sau, în sfârșit, savanții, ale căror opinii au fost împrumutate din literatura de specialitate.

În așa fel, interpretarea doctrinară se regăsește în actele oficiale de interpretare. În al doilea rând, rezultatele interpretării doctrinare deseori sunt consolidate în înseși actele normative juridice. La emiterea normelor juridice corespunzătoare, întotdeauna se ține cont de părerile savanților juriști, în ce privește normele analogice în vigoare sau cele ulterioare. În al treilea rând, interpretările doctrinare se reliefează nemijlocit în lucrările neoficiale: monografii, comentarii, articole științifice etc. Din păcate, numai în această ultimă calitate ele sunt examinate în literatura de specialitate.

În același timp, nu este posibil a stabili semnul egalității între interpretarea oficială și interpretarea oficial-doctrinară, deoarece nu întotdeauna la baza interpretării oficiale se află anume doctrina științifică; în plus, există o sumedenie de acte oficiale de interpretare ce nu se bazează pe cercetările științifice. Așadar, rezultă sarcina practică – a aduce în corespundere actele de interpretare obligationale cu noile cercetări științifice.

Interpretarea oficială normativă, pentru a deveni totalmente științifică, trebuie să se sprijine pe valorile științifice formate de doctrină și confirmate de practică, având în spațiu și timp o importanță decisivă. În așa fel, nu de la interpretarea oficială trebuie să trecem la cea

doctrinară, ci, invers, interpretarea doctrinară trebuie ridicată după posibilitate și la necesitate, la rang oficial. În acea parte în care interpretarea doctrinară este prevăzută în actele normative și în actele interpretării oficiale, ea se examinează în limitele problemelor tehnicii legislative. De aceea, pe cel care aplică dreptul, mult mai mult îl interesează partea interpretării doctrinare, ce continuă să rămână neoficială.

Interpretarea doctrinară poate fi examinată și în lumina acelor categorii care, neavând putere juridică, au importanță juridică. În primul rând, ea reflectă, desigur, principiile morale și normele ce se formează în societate. În al doilea rând, ea expune conștiința juridică și fundamentul formării ei. Mai mult, interpretarea doctrinară, pe lângă toate categoriile asemănătoare, are o importanță primordială. Doctrina științifică reflectă legăturile cele mai importante, adânci ale fenomenelor și obiectelor. Ea redă corect realizările și perspectivele dezvoltării relațiilor sociale și, în legătură cu aceasta, mult mai coerent explică conținutul normei în vigoare, scopurile acțiunii ei în spațiul și timpul respectiv.

În corespundere cu sfera activității actelor, în literatura de specialitate, interpretarea normelor juridice este divizată în *normativă (generală)* și *cazuală*. Interpretări normative se consideră rezultatele interpretării date, care se reflectă asupra unui cerc de persoane și situații, adică o asemenea interpretare care, asemănător normei juridice, are un caracter general (acțiuni generale). Interpretarea cazuală reprezintă acte normative explicative, ce sunt obligatorii pentru un anumit caz concret.

Această clasificare generală necesită, din punctul nostru de vedere, o oarecare concretizare. Interpretarea normei juridice, cum și ar fi ea, întotdeauna are un caracter general și în utilizarea ei niciodată nu poate fi limitată de o întâmplare. Oricare explicație a normei juridice acționează concomitent cu ea, mai ales că această interpretare reflectă conținutul real al normei interpretate. Profesorul A.S. Pigolkin susține că anularea sau modificarea actului normativ trebuie să ducă la anularea sau modificarea, corespunzătoare, a interpretării normative a actului dat⁷.

Interpretarea normativă (generală) a actelor normative se efectuează în baza studierii pe larg și a generalizării practicii judiciare. Ea este mult mai „autoritară” în această relație decât cea cazuală, deoarece ultima se bazează pe materiale limitate. Interpretarea normativă și cea cazuală sunt legate între ele nu doar pentru că practica reprezintă motivul stimulator de apariție a lor, dar și, în principal, pentru că interpretarea normativă și cea cazuală au un obiect comun: actul juridic, normele juridice. Interpretarea normativă, cât și cazuală, poate fi atât oficială, cât și neoficială.

Interpretarea normativă a normei juridice nu se „leagă” de un caz concret. Subiectul interpretării normative, bazându-se pe convingerea proprie, luând în considerație părerile și practica existentă, urmărește scopul asigurării de mai departe a aplicării legii.

La interpretarea cazuală, în comparație cu cea normativă, într-un act unic intelectual se încadrează explicațiile conținutului normelor juridice și explicațiile drepturilor subiective concrete și ale obligațiilor juridice. În această situație, actele interpretării cazuale sunt mult mai valoroase după conținut și mult mai accesibile pentru utilizarea practică. Emițând hotărârea, cel ce apli-

că dreptul explică (din păcate, nu întotdeauna în formă explicită) conținutul actului juridic, indicând aspectele și mărimea posibilității de exprimare a comportamentului indivizilor concreți. Situația tipică, prevăzută de actul normativ, permite și admite utilizarea rezultatelor interpretării cazuale la hotărârea cazurilor analogice, asigurând prin aceasta unicitatea practicii judiciare⁸.

Este inexactă limitarea acțiunii interpretării cazuale numai la un singur caz. Limitarea este corectă numai față de acea parte, în care se explică drepturile subiective și obligațiile concrete. Dar, a efectua interpretarea normei juridice, utilă numai pentru un singur caz, este incorect și ilegal, deoarece norma întotdeauna este prevăzută pentru multiple situații omogene. A spune că interpretarea dată a actului este valabilă numai împrejurărilor date și nu poate fi folosită pentru alte împrejurări, ce sunt calificate în baza unuia și aceluiași act, înseamnă a afirma existența sensului dublu al legii. Dacă în practică se întâlnesc raporturi ce necesită interpretare specifică numai pentru ele, atunci acestea fie că ies din limitele reglementării juridice, fie că mărturisesc despre existența lacunelor.

Un aspect mai tipic al interpretării cazuale este acel care se efectuează la examinarea cazurilor penale și civile în instanța de judecată.

Interpretarea efectuată de instanța de judecată în Republica Moldova este întotdeauna cazuală. Ea reprezintă în sine explicarea dreptului, efectuată în procesul examinării cazurilor penale și acțiunilor în civil. În comparație cu interpretarea normativă, în care interpretarea normei juridice reprezintă nu un scop esențial, ci în planul principal interpretarea cazuală se supune unui alt scop principal – rezolvarea corectă a cazului dat. Cu toate acestea, rezultatele finale ale interpretării normative, precum și ale celei cazuale sunt în aceeași măsură acceptate de către lucrătorii practicieni fiind utilizată în hotărârea asupra cazurilor juridice alături de lege⁹.

Interpretarea cazuală a normelor juridice are loc deja în instanța de judecată de fond. Instanța, motivând hotărârea sa, arată părților, precum și tuturor terților, cum trebuie înțeleasă legea. Este cunoscut că interpretarea legii în hotărârea instanței de judecată poate să contrazică acele păreri referitor la sensul cerințelor juridice, care s-au expus până și în timpul procesului. Dar, în actul de interpretare emis de prima instanță, de regulă, nu se generalizează norma juridică, ea nu capătă un conținut final. Scopul explicării sensului normei juridice capătă o mai mare perfectare în Curțile de Apel și în Curtea Supremă de Justiție (prin intermediul apelului și recursului). Unul dintre motivele anulării hotărârii instanței de judecată, în apel, de exemplu, reprezintă încălcarea sau aplicarea incorectă a normelor materiale sau a dreptului procesual. Instanța de apel poate să explice baza juridică a cazului și atunci când instanța de judecată nu a aplicat legea respectivă în vigoare (dimpotrivă, a aplicat legea inaplicabilă), fie când incorect a interpretat legea.

Dacă situațiile de fapt sunt stabilite, totalmente și corect, de către instanța de judecată de fond, dar a fost comisă o eroare în aplicarea normelor dreptului material, instanța de apel este în drept să modifice hotărârea sau să emită una nouă, fără a întoarce cazul pentru o nouă reexaminare. Aceasta este o dovadă în plus a independenței relative a părții juridice de cea faptică. Dar, în situația în care cazul este întors pentru o nouă examinare,

instanța de judecată ce examinează cazul în apel nu este în drept să stabilească ce normă a dreptului material trebuie să fie aplicată la o nouă examinare. Această limitare legislativă este legată de faptul că la o nouă examinare a cazului întotdeauna poate să apară noi împrejurări, ce ar putea duce la o nouă calificare¹⁰. Deoarece instanța de judecată de fond întotdeauna este legată de indicațiile instanței de apel, aceste prevederi nu trebuie să limiteze inițiativa în examinarea împrejurărilor suplimentare sau nou-constatate pe caz¹¹.

Încheierea instanței de apel conține obligatoriu motivele în baza cărora instanța de judecată a ajuns la concluziile sale și trimiterile la legile pe care s-a bazat. Anume aceasta și reprezintă, în hotărârea dată, rezultatele interpretării cazuale. Desigur, ele, împreună cu alte prevederi cuprinse în conținutul încheierii, sunt obligatorii pentru instanța de judecată ce va reexamina cazul dat.

Interpretarea cazuală a legii capătă, uneori, importanță hotărâtoare în calificarea juridică. Aceasta are loc datorită faptului că normele juridice în practică pot primi o diversă tratare, iar interpretarea normativă poate să lipsească un timp oarecare. În asemenea situație, partea motivată a hotărârii instanței de judecată trebuie să conțină, după părerea noastră, trimitere nu doar la lege, dar și la actul interpretării cazuale a legii. Nu poate fi considerat corect un fenomen, când instanța de judecată, de fapt, se conduce de interpretarea cazuală, însă în hotărâre aceasta nu se oglindește¹².

În teoria și practica dreptului, activitatea de concretizare a dreptului efectuată de instanțele de judecată capătă o dezvoltare continuă. În așa fel, profesorul M.I. Baru atrage atenția la existența noțiunii de evaluare în dreptul muncii, indicând că legiuitorul nu finalizează, într-o oarecare măsură, procesul de creare legislativă, dar îl transmite pentru finalizare practicii de aplicare a dreptului¹³. Prin normele de concretizare, instanțele de judecată aduc în actele de aplicare a dreptului (hotărârile instanței) elemente noi (în comparație cu interpretarea dreptului), constatări noi, ce lipsesc în însuși actul normativ, deși acestea nu ies în afara limitelor stabilite¹⁴.

Note:

¹ Лазарев В.В., *Применение советского права*, Татполиграф, Казань, 1972, с. 85.

² Элькин П.С., *Толкование и применение норм уголовно-процессуального права*, Юрид. литература, Москва, 1967, с. 72.

³ Лазарев В.В., *op.cit.*, p. 86.

⁴ Алексеев С.С., *Общая теория социалистического права*, вып. III, Свердловск, 1965, с. 201.

⁵ *Ibidem*, p. 209.

⁶ Пиголкин А.С., *Нормы советского права и их истолкование*, Ленинград, 1962, с. 160-161.

⁷ *Ibidem*, p. 123-124.

⁸ Лазарев В.В., *op.cit.*, p. 99.

⁹ *Ibidem*, p. 100.

¹⁰ Гурвич М.А., *Решение советского суда в исковом производстве*, Москва, 1955, с. 278-279.

¹¹ Лазарев В.В., *op.cit.*, p. 102.

¹² Мотовиловкер Я.О., *Вопросы дальнейшего совершенствования уголовно-процессуального законодательства*, Изд. Томского Универ., Томск, 1966, с. 23-26

¹³ А се vedeа în: Лазарев В.В., *op.cit.*, p. 105.

¹⁴ Алексеев С.С., *op.cit.*, p. 109.